

Uudenmaan liitto
Nylands förbund

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

UUSIMAA-
OHJELMA

UUSIMAA-OHJELMAN YMPÄRISTÖSELOSTUS

Uudenmaan liiton julkaisu A29 - 2013

Uudenmaan liiton julkaisu A29 - 2013
ISBN 978-952-448-377-3
ISSN 1236-679X

Ulkoasu: Anni Levonen
Valokuvat: Tuula Palaste-Eerola

Helsinki 2013

Uudenmaan liitto // Nylands förbund // Uusimaa Regional Council // Helsinki-Uusimaa Region

Esterinportti 2 B • 00240 Helsinki • Finland
+358 9 4767 411 • toimisto@uudenmaanliitto.fi • uudenmaanliitto.fi

UUSIMAA-OHJELMAN **YMPÄRISTÖSELOSTUS**

UUSIMAA-OHJELMAN YMPÄRISTÖSELOSTUS

Kuvailulehti	5
1. JOHDANTO	6
2. UUSIMAA-OHJELMAN TAVOITTEET SEKÄ STRATEGISET LINJAUKSET	7
3. UUSIMAA-OHJELMAN JA YMPÄRISTÖSELOSTUKSEN LAADINTA	9
3.1 Vaikutusten arvioinnin toteuttaminen	9
3.2 Arvio prosessin toteutuksesta	11
4. UUDENMAAN YMPÄRISTÖN NYKYTILA, ONGELMAT JA SUOJELUTAVOITTEET	12
4.1 Toimintaympäristöanalyysi	12
4.2 Ympäristön nykytila ja ympäristön ominaispiirteet vaikutusalueella	13
4.3 Merkitykselliset ympäristön-suojelutavoitteet sekä suunnitelmat ja ohjelmat, joihin Uusimaa-ohjelma liittyy	14
4.4 Ympäristön kehitys, jos maakuntaohjelmaa ei toteuteta (O+ -vaihtoehto)	16
5. UUSIMAA-OHJELMAN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI	17
5.1 Lähtöoletuksia ja epävarmuustekijöitä	17
5.2 Uusimaa-ohjelman yhteisvaikutukset ja kokonaisvaikutukset	18
5.3 Toimenpiteet suhteessa toimintaympäristön muutoksiin	20
5.4 Toimenpiteet suhteessa läpileikkaaviin teemoihin	21
6. UUSIMAA-OHJELMAN TOIMEENPANO JA SEURANTA	22
7. YHTEENVETO	23
LIITE 1. UUSIMAA-OHJELMAN AIKANA KÄYDYT SIDOSRYHMÄTILAISUUDET	24

KUVAILULEHTI

Julkaisun nimi

Uusimaa-ohjelman ympäristöselostus

Julkaisija

Uudenmaan liitto

Raportin laatijat

Uudenmaan liitto: Tanja Lamminmäki ja Tuula Palaste-Eerola
Uudenmaan ELY-keskus: Leena Eerola ja Eija Lehtonen

Julkaisusarjan nimi ja sarjanumero

Uudenmaan liiton julkaisu A29

Julkaisu-aika

2013

ISBN

978-952-448-377-3

ISSN

1236-679X

Kieli

suomi

Sivuja

24

Tiivistelmä

Uusimaa-ohjelma on asiakirja, joka pitää sisällään Uudenmaan maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman. Uusimaa-ohjelman aikajänne ulottuu visio-, tavoite- ja strategiasisällön osalta vuoteen 2040 (maakuntasuunnitelma) ja keskipitkän aikavälin kehittämistoimenpiteiden osalta vuosiin 2014-2017 (maakuntaohjelma). Tässä ympäristöselostuksessa arvioidaan maakuntaohjelman aikaisille vuosille kohdistuvia vaikutuksia.

Uusimaa-ohjelman vaikutuksia arvioi SOVA-ryhmä, jossa oli edustajat sekä Uudenmaan liitosta että Uudenmaan ELY-keskuksesta. SOVA-lain mukaista vaikutusten arviointia tehtiin koko Uusimaa-ohjelman valmistelun ajan.

Uusimaa-ohjelmassa määriteltiin vuosille 2014-2017 kolme strategista valintaa: Kasvun mahdollisuudet, Toimiva arki ja Kestävä luonnontalous. Strategiset valinnat muodostavat toimenpidekokonaisuuksia, joiden avulla pyritään toteuttamaan Uudenmaan tulevaisuuden visiota ja tärkeimmäksi nähtyjä tavoitteita. Vaikutusten arvioinnissa arvioitiin em. strategisten toimenpidekokonaisuuksien vaikutuksia suhteessa ihmisiin, talouteen, liikenteeseen, aluerakenteeseen ja ympäristöön, luonnonoloihin ja -varoihin sekä ilmastonmuutokseen. Arvioinnin tulokset on koottu arviointimatriisiin (s. 19).

Uusimaa-ohjelman merkittävimmät myönteiset yhteisvaikutukset kohdistuvat talouteen, ihmisiin ja ilmastonmuutoksen torjuntaan. Ohjelma tukee maakunnan kilpailukykyä, talouskehityksen, vetovoiman ja yritystoiminnan kehittymismahdollisuuksia edistäviä toimenpiteitä. Vaikutukset luonnonoloihin ja luonnonvaroihin, aluerakenteeseen ja ympäristöön sekä liikenteeseen ovat pääosin positiivisia. Suurimmat luonnonoloihin ja -varoihin kohdistuvat kielteiset vaikutukset syntyvät taloudellisen toiminnan ja liikenteen kasvusta.

Energian käyttöön liittyy ristiriitaisia vaikutuksia. Toisaalta edistetään uusiutuvia energioita, mutta toisaalta talouskasvu lisää energian tarvetta. Energian käytön ja uusiutuvien energialähteiden osalta arvioidaan kuitenkin päädyttävän ilmastonmuutoksen torjunnan kannalta myönteiseen lopputulokseen.

Avainsanat (asiasanat)

Aluekehittäminen, Uusimaa, Vaikutusten arviointi, SOVA

Huomautuksia

Julkaisun pdf-versio löytyy verkkosivuiltamme www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut. Julkaisu on käännetty ruotsiksi (Nylandsprogrammet miljöbeskrivning. Nylands förbunds publikationer A30 - 2013).

1. JOHDANTO

Suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista on säädetty ns. SOVA-laissa (200/2005). Laki ja sitä täydentävä asetus (347/2005) sisältävät säännöksen yleisestä velvollisuudesta arvioida ympäristövaikutuksia suunnitelmien ja ohjelmien valmistelussa. Lain mukaan maakuntaohjelmasta vastaavan liiton tulee ohjelmaa laadittaessa tehdä em. lain mukainen ympäristövaikutusten arviointi, jossa selvitetään suunnitelman tai ohjelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen todennäköiset merkittävät ympäristövaikutukset.

Uudenmaan maakuntaohjelmasta vuodelle 2014–2017 käytetään nimeä Uusimaa-ohjelma. Tässä ympäristöselostuksessa arvioidaan Uusimaa-ohjelmaan kirjattujen strategisten linjausten ja toimenpiteiden vaikutuksia suhteessa ihmisiin, talouteen, liikenteeseen, aluerakenteeseen ja ympäristöön, luonnonoloihin ja -varoihin sekä ilmastonmuutokseen. Koska Uusimaa-ohjelman vaikutusten arvioinnissa on otettu ekologisten vaikutusten lisäksi huomioon myös ohjelman sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset vaikutukset, puhutaan ympäristövaikutusten arvioinnin sijaan laajemmin vaikutusten arvioinnista.

2. UUSIMAA-OHJELMAN TAVOITTEET SEKÄ STRATEGISET LINJAUKSET

Alueiden kehittämisen tavoitteena on vahvistaa alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta, edistää väestön hyvinvointia sekä turvata hyvä elinympäristö ja kestävä aluerakenne. Valtakunnallisten alueiden kehittämistavoitteiden toteutuminen edellyttää jatkuvan uusiutumiskyvyn ylläpitämistä, kaiken potentiaalin hyödyntämistä sekä alueellisten erityispiirteiden kunnioittamista. Maakuntaohjelmassa tulee ottaa huomioon valtioneuvoston tavoitteet ja edistää niiden toteutumista. Maakuntaohjelmissa sovitetaan yhteen alueen tahtotila sekä kansalliset ja EU-politiikan aluekehittämistavoitteet.

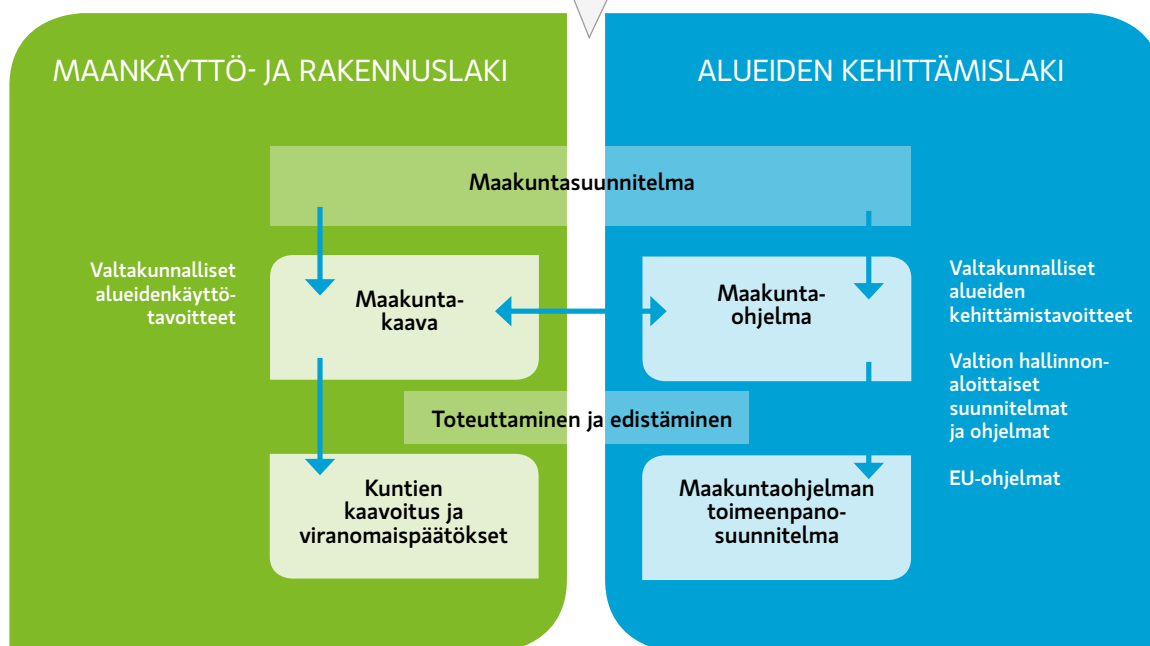
Maakuntaohjelmalla on keskeinen asema valtion alueviranomaisten strategisten tulossopimusten laadinnassa ja niiden toteuttamisessa.

Tarkoituksena on parantaa valtion toimenpiteiden kohdentamista maakuntaohjelman toteuttamisen kannalta keskeisiin kehittämiskokonaisuuksiin ja hankkeisiin sekä tehostaa valtion ja kuntien määrärahojen käyttöä.

Uusimaa-ohjelma on valmisteltu laajalla sidosryhmäyhteistyöllä yhdessä Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa. Uusimaa-ohjelman yhtenä tavoitteena on yhdenmukaistaa maakuntaohjelmaa ja ELY:n

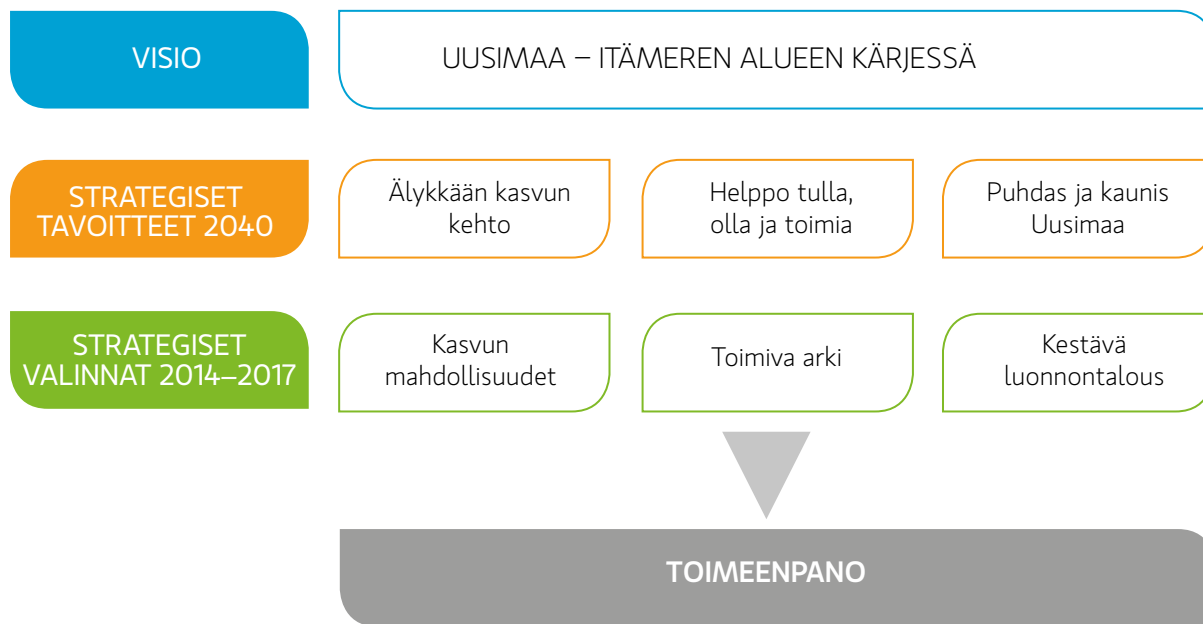
strategisten suunnitelmien sisältöjä. Lisäksi tavoitteena on uudistaa, tehostaa ja selkeyttää maakunnallisten suunnitteluvälineiden ja asiakirjojen laatimista ja lisätä niiden vaikuttavuutta.

Vuonna 2013 maakuntasuunnitelma ja maakuntaohjelma on laadittu yhtenäisessä prosessissa. Tuloksena on **UUSIMAA-OHJELMA**.
Osana ohjelmaa on laadittu myös toimeenpanosuunnitelma.

Kuva 1: Maakuntaohjelma aluekehittämisen välineenä.

Kuva 2. Uusimaa-ohjelman visio, strategiset tavoitteet ja valinnat ohjaavat toimeenpanoa.

Maakuntasuunnitelma ja maakuntaohjelma ja sen toimeenpanosuunnitelma laaditaan ensi kertaa yhtenäisessä prosessissa yhtenä kokonaisuutena. Aikajänne ulottuu visio-, tavoite- ja strategiasisälön osalta vuoteen 2040 (maakuntasuunnitelma), keskipitkän aikavälin kehittämistoimenpiteiden osalta vuosiin 2014–2017 (maakuntaohjelma) ja toimeenpanosuunnitelman osalta vuosiin 2014–2015. Tässä ympäristöselostuksessa arvioidaan vain maakuntaohjelman vaikutuksia.

Uusimaa-ohjelma perustuu valtakunnallisiin alueiden kehittämis- ja käyttötavoitteisiin, hallinnonalakohtaisiin aluestrategioihin, Uudenmaan maakuntasuunnitelmaan 2033, maakuntakäytöksiin sekä maakuntaa koskeviin muihin alueke-

hittämiseen vaikuttaviin suunnitelmiin. Strategian pohjan ohjelmalle ovat antaneet Uudenmaan kuntien ja seutujen tuoreimmat strategiat sekä 2012 toteutettu laajan metropolialueen Uusimaa 2040 -skenaariotyö sekä Siivet ja juuret –tulevaisuustarkastelu.

Edellä mainittujen strategioiden, suunnitelmien ja tulevaisuustarkasteluiden pohjalta Uusimaa-ohjelmalle on valittu kolme strategista valintaa. Uusimaa-ohjelman strategiset valinnat vuosille 2014–2017 ovat Kasvun mahdollisuudet, Toimiva arki ja Kestävä luonnontalous. Strategisten valintojen tavoitteista ja toimenpiteistä on kerrottu tarkemmin Uusimaa-ohjelmassa.

3. UUSIMAA-OHJELMAN JA YMPÄRISTÖSELOSTUKSEN LAADINTA

Uusimaa-ohjelma laaditaan yhteistyössä Uudenmaan liiton ja Uudenmaan ELY-keskuksen kanssa. Uusimaa-ohjelman valmistelusta vastaa Uudenmaan liiton ja ELY-keskuksen yhdessä nimeämä Uusimaa-ohjelman sihteeristö. Sihteeristön työtä valvoo ja ohjaa johtoryhmä, johon liitto ja ELY-keskus on nimennyt edustajansa. Ohjelmaa valmistelevat kolme nimettyä teemaryhmää: Kasvun mahdollisuudet, Toimiva arki ja Kestävä luonnontalous. Uusimaa-ohjelman vaikutuksen arviointia ja ympäristöselostuksen laadintaa varten on nimetty SOVA-ryhmä, jossa on sekä Uudenmaan liiton että ELY-keskuksen edustajat.

Uusimaa-ohjelman laadinta käynnistyi joulukuussa 2012, jolloin maakuntahallitus päätti ohjelman käynnistämisestä. Ohjelman osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelma (OAS) valmisteltiin alkuvuodesta 2013 ja hyväksyttiin maakuntahallituksessa 4.3.2013. Uudenmaan liitto kuulutti ohjelman ja ympäristöselostuksen valmistelun aloittamisesta 22.3.2013. Uusimaa-ohjelman työ-ohjelma sekä OAS olivat nähtävillä 22.3.–27.4.2013 Uudenmaan liiton sekä ELY-keskuksen toimistolla. Työohjelmasta ja OAS:sta saatiin yksi lausunto.

Virallisesti Uusimaa-ohjelma käynnistettiin Uusimaa-ohjelman Kick Off-tilaisuudessa. 25.3.2013. Tilaisuuteen oli kutsuttu sidosryhmien edustajia, luottamushenkilöitä sekä viranhaltijoita. Päivän aikana keskusteltiin Uusimaa-ohjelman lähtökohdista ja tavoitteista, sekä jaettiin kokemuksia kuluneelta maakuntaohjelman ja rakennerahaston kaudelta. KickOff-tilaisuudessa avattiin Uusimaa-ohjelman vuorovaikutussivusto, Uusimaa-areena, jonka kautta sekä sidosryhmillä, luottamushenkilöillä että suurella yleisöllä oli mahdollisuus käydä keskustelua ohjelman teemoista ja ohjelmaluonnoksesta. Uusimaa-areenalla oli ohjelman valmistelun aikana yli 3500 käyntiä. Uusimaa-ohjelma laadittiin laajassa vuorovaikutuksessa sidosryhmien kanssa. Vuo-

rovaikutusta käytiin tiiviisti koko prosessin ajan. Liitteessä 1 on esitetty tarkemmin Uusimaa-ohjelman aikana käytyä vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa.

SOVA-prosessi alkoi vaikutusten arvioinnin työohjelman laadinnalla samoihin aikoihin Uusimaa-ohjelman valmistelun kanssa. SOVA-prosessia koskeva viranomaisneuvottelu pidettiin 6.5.2013.

Uudenmaan maakuntahallitus päätti kokouksessaan 14.10. asettaa Uusimaa-ohjelman sekä ympäristöselostuksen nähtäville ja pyytää siitä lausunnot. Lausuntopyyntö lähetettiin 134:lle taholle ja lausuntoja saatiin 63. Saatujen lausuntojen pohjalta Uusimaa-ohjelmassa tarkistettiin mm. maininnat kehäradan ja länsimetron merkityksestä maakunnan kehitykseen, pohjoisen kasvukäytävän merkityksestä, Helsingin seudun liikennejärjestelmäsuunnitelmasta (HLJ), sekä Uusimaa-ohjelman ja 4. vaihemaakuntakaavan yhteydestä. Ympäristöselostusta täydennettiin lausuntoajan jälkeen mm. vaihtoehtotarkastelun ja Uusimaa-ohjelman seurannan osalta.

3.1 Vaikutusten arvioinnin toteuttaminen

SOVA-lainmukaista vaikutusten arviointia tehtiin koko Uusimaa-ohjelman valmistelun ajan. SOVA-ryhmä osallistui alusta asti teemaryhmien kokouksiin ja seurasi ryhmien töiden etenemistä pyrkien tuomaan arvioinnin näkökulmaa osaksi ryhmien töitä.

Vaikutusten arvioinnin toteuttamista Uusimaa-ohjelman laadinnan aikana on kuvattu kuvassa 3.

Uusimaa-ohjelman vaikutusten arviointi toteutettiin kahdessa vaiheessa ajoittaen arviointi ohjelmatyön keskeisiin vaiheisiin. Ensimmäinen arviointi toteutettiin alkuvaiheessa, jolloin teemaryhmien työ oli vasta käynnistymässä. Ensimmäisessä arvioinnissa teemaryhmät arvioivat

Kuva 3. Vaikutusten arvioinnin toteuttaminen Uusimaa-ohjelman valmistelun aikana.

	tammi	helmi	maalis	huhti	touko	kesä	heinä	elo	syys	loka	marras	joulu	
MAAKUNTA-VALTUUSTO						13.-14.6.						11.12.	
MAAKUNTA-HALLITUS	28.1.	11.2.	4.3.						16.9.	14.10	25.11.		
MYR			4.3.			3.6.			27.9.				
OHJELMAN VALMISTELU		Työohjelma ja OAS		Sidosryhmäyhteistyö ja seutukierrokset							Ohjelman ja ympäristöselostuksen hyväksyminen		
			Nähtävillä, lausunto-pyyntöt			Ohjelma-luonnos		Ohjelma-luonnos		Nähtävillä, lausunto-pyyntöt			
			Uusimaa-areena										
VAIKUTUSTEN ARVIOINTI		Työohjelma			Viranom. neuv.			Ympäristöselostus					
			1. arviointi		2. arviointi			2. arviointi					

mitkä voisivat olla 0+ -vaihtoehdon (ohjelmaa ei toteutettaisi) vaikutukset ihmisiin, talouteen, liikenteeseen, aluerakenteeseen ja ympäristöön, luonnonoloihin ja – varoihin sekä ilmastonmuutokseen. Tavoitteena oli hahmottaa sitä, mihin asioihin teemaryhmissä tulisi kiinnittää huomiota, mihin asioihin halutaan vaikuttaa ja toisaalta hahmotettiin sitä, miksi ohjelman laatiminen on tärkeää ja perusteltua. 0+-vaihtoehdon mukaisia kehityskuvia ja arvioituja vaikutuksia on esitetty luvussa 4.4.

Toisessa vaiheessa arviointia tarkennettiin ja kohdistettiin teemaryhmien omien töiden arviointiin. Tavoitteena oli arvioida toimenpiteiden vaikutuksia ihmisiin, talouteen, liikenteeseen, aluerakenteeseen ja ympäristöön, luonnonoloihin ja – varoihin sekä ilmastonmuutokseen. Arviointi toteutettiin toukokuussa 2013 arviointimatriisin muodossa ja ajoitettiin vaiheeseen, jossa teemaryhmien työ oli saatettu päätökseen ja sihteeristö oli aloittanut toimintalinjojen muokkaamisen.

Sama matriisipohjainen arviointi toteutettiin uudelleen elokuussa 2013 sen jälkeen kun sihteeristö oli laatinut ohjelmasta ensimmäisen

luonnosversion. Ryhmillä oli ollut aikaa tutustua ohjelmaluonnoksen sisältöön ennen arvioinnin toteutumista, minkä lisäksi ryhmät olivat saaneet arviointiin liittyvän ennakkotehtävän ennen varsinaista arviointia. SOVA-ryhmä suoritti itsenäisesti saman matriisipohjaisen arvioinnin ryhmien arvioinnin pohjalta. Lopputulos matriisipohjaisesta arvioinnista on esitetty luvussa 5.2.

SOVA-lain mukaan on arvioitava eri vaihtoehtojen vaikutuksia. Uusimaa-ohjelman aikana ei ole valmisteltu eri vaihtoehtoisia ohjelmia, joten eri vaihtoehtojen arviointi ei ole ollut mahdollista. Periaatteessa eri vaihtoehtojen arvioinnin olisi voinut korvata sillä, että arviointi olisi viety niihin tilanteisiin, joissa on tehty valintoja. Suunnittelu on kuitenkin jatkuvaa vaihtoehtojen arviointia ja puntarointia, jolloin arviointia tehdään automaattisesti koko prosessin ajan, eikä näistä valintatilanteista välttämättä jää dokumentteja arvioitavaksi. Koska valintatilanteita ja valintojen perusteluja ei ole dokumentoitu Uusimaa-ohjelman aikana, ei valintojen vaikutusten arviointiaakaan ole ollut mahdollista tehdä. Näin ollen eri vaihtoehtoja ja valintojen vaikutuksia ei ole tämän ohjelman aikana arvioitu.

Kuva 4. Teemaryhmät osallistuivat Uusimaa-ohjelman arviointityöhön.

3.2 Arvio prosessin toteutuksesta

Ohjelman vaikutusten arvioinnin tulisi tuottaa suunnitelman valmistelun, toteutuksen ja seurannan kannalta olennaista tietoa. Vaikutusten arviointia tulisi toteuttaa koko ohjelman valmistelun ajan ja liittää arviointi erityisen tiiviisti niihin vaiheisiin, joissa tehdään keskeisiä suunnitelmaa koskevia ratkaisuja. Jotta arviointi pystyisi tehokkaasti tukemaan suunnitelman valmistelua, toteutusta ja seurantaa, on vaikutusten arvioinnin muodostettava johdonmukainen ja tiiviisti suunnitelman valmisteluun integroitu kokonaisuus.

Teemaryhmillä teetetty ensimmäinen matriisipohjainen arviointi toukokuussa 2013 osoitautui haastavaksi, koska ohjelman valmistelu oli tuolloin aikaisessa vaiheessa. Arviointi toi kuitenkin sihteeristölle arvokasta tietoa jatko-työskentelyn tueksi. Toisella kerralla elokuussa 2013 matriisipohjainen arviointi toteutui hyvin

ja siitä saatiin tärkeää tietoa kokonaisarvioinnin tueksi. Teemaryhmien aktiivisella osallistumisella arviointikokouksiin oli tärkeä merkitys Uusimaa-ohjelman vaikutusten arvioinnille ja arviointi pystyttiin näin integroimaan paremmin osaksi suunnittelua. Arviointi pystyttiin myös viemään askeleen syvemmälle ja pidemmälle, kuin mihin SOVA-ryhmä olisi aikataulun asettamissa puitteissa yksin kyennyt.

Uusimaa-ohjelman laadinnalle oli asetettu tiukka aikataulu, mikä asetti haasteita myös vaikutusten arvioinnille ja sen toteuttamiselle. Arviointia olisi helpottanut se, että se olisi sidottu tiiviimmäksi osaksi ohjelman valmistelua. SOVA-ryhmä muodostui sekä Uudenmaan liiton että ELY-keskuksen edustajista. Yhteistyö toimi hyvin ja mahdollisti näkökannoiltaan monipuolisen ja syvemmän arvioinnin toteuttamisen.

4. UUDENMAAN YMPÄRISTÖN NYKYTILA, ONGELMAT JA SUOJELUTAVOITTEET

4.1 Toimintaympäristöanalyysi

Uusimaa-ohjelman visio ja strategia osassa on analysoitu Uudenmaan toimintaympäristöä. Seuraavassa on lyhyesti esitelty Uudenmaan toimintaympäristöä sekä havaintoja siitä, mihin suuntaan Uusimaa on kulkemassa ja minkälaisia haasteita meillä on edessä.

Uusimaa kasvaa ja tiivistyy

Uudellamaalla asuu lähes 1,6 miljoonaa ihmistä. Uudenmaan väkiluku on viime vuosina kasvanut keskimäärin 15 000 asukkaalla vuodessa. Kasvu perustuu pääosin maahanmuuttoon ja luonnolliseen väestön kasvuun ja kehityksen oletetaan jatkuvan samansuuntaisena. Haasteena on maahanmuuton lisääntyminen ja maahanmuuttajien

integrointi yhteiskuntaan.

Uudellamaalla asutaan ahtaammin kuin muualla Suomessa. Lisäksi Pääkaupunkiseudulla asuminen on kalliimpaa ja asuntojen sekä vuokra-asuntojen hinnat ovat huomattavasti koko maan keskiarvoa korkeammat. Haasteena on kohtuuhintaisten asuntojen tarjonta ja vastaaminen eriarvoisuuden kasvuun.

Uusimaa tuottaa ja työllistää

Uudenmaan osuus Suomen bruttokansatuotteesta on 39 %. Uudenmaan keskimääräinen tulotaso ylittää koko maan tason, mutta tulotaso vaihtelee suuresti Uudenmaan kuntien välillä.

Uudellamaalla on koko maan työpaikoista 32 % ja näistä 78 % sijaitsee pääkaupunkiseu-

dulla. Uudenmaan yritysten toimialarakenne on alueellisesti eriytnyt. Uudenmaan työttömyysaste on alittanut koko maan tason jo usean vuosikymmenen ajan. Joulukuussa 2012 Uudenmaan työttömyysaste oli 7,5 prosenttia. Haasteena on rakennemuutoksen mahdollisesti aiheuttama työttömyys, mutta toisaalta uusi yritystoiminta ja uusien alojen kasvu voivat lisätä työllisyyttä.

Uusien alojen kehittymisessä on tärkeänä tekijänä tutkimus- ja kehitystoiminta. Uudenmaan osuus koko Suomen tutkimustoiminnasta on lähes puolet.

Uusimaa liikenteellisenä solmukohtana

Uusimaa on Suomen henkilöliikenteen keskus. Sisäisessä henkilöliikenteessä Uudellamaalla on hyvät mahdollisuudet käyttää kaikkia kulkumuotoja. Helsinki-Vantaan lentoasema on tärkeä Euroopan ja Aasian välisen liikenteen solmukohta. Lisäksi Helsingin satamista on autolauttayhteyksiä useisiin Itämeren alueen kaupunkeihin. Uudenmaan alueella, erityisesti pääkaupunkiseudulla ja Keski-Uudellamaalla, ajoneuvoliikenne on lisääntynyt voimakkaasti parin viimeisen vuosikymmenen aikana. Helsingin seudun pääteillä liikenteen kasvu on ollut keskimäärin 42 % (1995–2008).

4.2 Ympäristön nykytila ja ympäristön ominaispiirteet vaikutusalueella

Uudenmaan merkittävimmät ympäristöhaasteet liittyvät ilmastoon, vesientilaan, luonnon monimuotoisuuteen ja materiaalitehokkuuteen. Uusimaa-ohjelman valmisteluvaiheessa tehtiin alueen asukkaille kysely, jossa he nostivat näiden lisäksi esiin terveyteen suoraan vaikuttavat ympäristöongelmat, kuten ympäristön kemikalisoitumisen, ilmanlaadun heikkenemisen, melun ja maaperän pilaantumisen.

Yhdyskuntarakenteen hajautuminen ja sen myötä laajeneva tieverkosto pienentää kasvien ja eläinten elintilaa ja muuttaa niiden elinolosuhteita. Uutena tekijänä ovat nousseet esiin haitalliset vieraslajit, jotka ovat merkittävä uhka luonnon monimuotoisuudelle ja saattavat aiheuttaa huomattavia taloudellisia tappioita maa- ja metsätaloudessa sekä haittaa luonnon virkistyskäytölle. Luonnonsuojelualueita on pystytty viime vuosina Uudellamaalla lisäämään. Lajisuojelun toimenpiteohjelman ja soidensuojelun täydennysohjelman

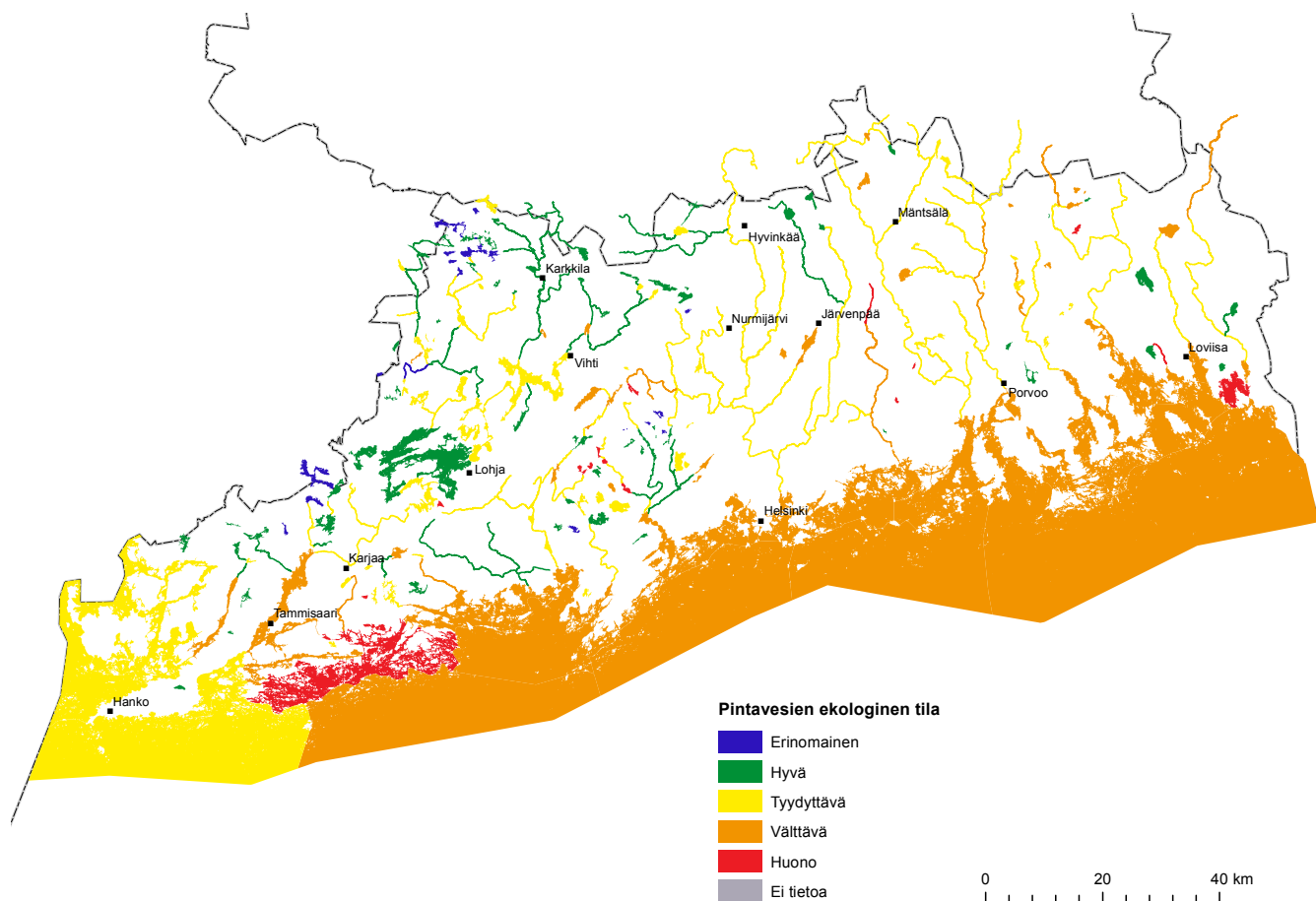
toimeenpano on lähivuosina ajankohtaista. Maanviljelyssä on siirrytty jatkuvasti enemmän luomutuotantoon ja vuonna 2012 luomuviljelyn peltoalan osuus koko peltoalasta oli 10,6 %.

Ilmastomuutoksen torjuminen edellyttää kasvihuonekaasujen voimakasta vähentämistä. Energiantuotannon päästöjä on Uudellamaalla vähennetty energiatehokkaalla kaukolämmöllä. Kaukolämmön yksi edellytys on riittävän tiivis yhdyskuntarakenne, jotta kaukolämpöverkon rakennuskustannukset eivät nouse kohtuuttomiksi. Sähkönkulutus on noussut viime vuosina kiihtyvällä tahdilla, mutta samaan aikaan on otettu yhä enemmän käyttöön uusiutuvia energianlähteitä. Suunnitelmissa on erityisesti puupolttoaineiden ja jätteen käytön lisääminen energiantuotannossa. Ongelmana on edelleen hiilen suuri osuus energiantuotannossa.

Helsingin kaupungin energiapolitiittisten tavoitteiden mukaisesti Helsingin Energia selvittää parhaillaan biopolttoaineiden käytön laajamittaisesta lisäämisestä energialaitoksillaan. Vuonna 2014 Vantaalle valmistuva jätevoimala lisää merkittävästi jätteen hyötykäyttöä energiana. Samalla kaatopaikalle sijoitetuttujen jätteiden hajoamisesta aiheuttavat metaanipäästöt vähenevät vähitellen. Uudenmaan kokonaisjättemäärä on pysynyt melko samana viimeisten kymmenen vuoden ajan. Vaikka jätteen käsittely on tehostunut viime vuosien aikana, sijoitetaan kaatopaikalle edelleen lähes puolet jätteistä.

Teollisuuden rikki- ja typpipäästöt ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana vähitellen laskeneet. Hiilidioksidipäästöissä ei ole tapahtunut vastaavaa muutosta. Ilmanlaatua tutkitaan Uudellamaalla viiden vuoden välein tehtävällä jäkäläkartoituksella. Kartoituksissa on havaittu, että aiemmin eniten kuormitetuilla alueilla päästöt ja vaikutukset ovat vähentyneet, mutta alue, jolla havaitaan päästöistä johtuvia haitallisia vaikutuksia, on aiempaa laajempi. Mittauksissa on todettu, että tieliikenteestä peräisin olevien hiukkasten ja typen oksidien pitoisuudet ovat ajoittain korkeita. Nämä pitoisuudet keskittyvät taajamiin ja vilkkaiden katujen/teiden ympäristöön.

Vesistöjen tila on parantunut tiukkojen vesien-suojelutoimien ja kunnostuksen myötä. Tavoitteena on saavuttaa pintavesien hyvä ekologinen tila vuoteen 2015 mennessä. Tällä hetkellä valtaosa Uudenmaan vesistä on tyydyttävässä, välttävissä

© SYKE, Uudenmaan ELY-keskus (osittain ©MML)

Kuva 5. Pintavesien ekologinen tila Uudellamaalla.

tai jopa huonossa tilassa (kuva 5). Vesien tilaa huonontaa niiden suuri käyttöpaine, maatalouden hajakuormitus sekä joillain alueilla taajamien, haja-asutuksen ja teollisuuden jätevesikuormitus. Rannikkovedet ovat erityisen herkkiä pilaantumiselle, sillä saaristot ovat suojaisia ja niissä veden vaihtuminen on heikkoa. Jätevesipäästöjen ja jokien mereen kuljettaman kuormituksen ohella rannikkovesien tilaa heikentävät ruoppaukset ja läjitykset merenpohjaan. Meriliikenteen onnettomuuksista mahdollisesti seuraavat kemikaali- ja etenkin öljypäästöt ovat uhka Itämeren eliöstölle sekä meren virkistys- ja hyötykäytölle.

Uudenmaan vesistöjen vähäjärvisyys sekä soiden vähäisyys yhdessä ihmistoiminnan kanssa aiheuttavat ajoittaista kuivuutta sekä tulvimista. Rannikkoalueella ongelmana on myös meriveden ajoittainen tulviminen asutus- ja teollisuusalueille. Pohjavesien tila on pääosin hyvä, joskin ihmistoiminnot ovat paikallisesti heikentäneet pohjavesien laatua. Suhteessa muuhun Suomeen Uudellamaalla kemiallisesti huonossa tilassa olevia pohjavesiä on enemmän. Aiheuttajia pohjavesien tilan huo-

nonemiseen ovat mm. liuottimet, torjunta-aineet, kloridit ja raskasmetallit.

Uudellamaalla tarvitaan rakentamisen tarpeisiin runsaasti maa- ja kiviaineksia, yksin pääkaupunkiseudulla n. 5 milj. kuutiota vuodessa. Soran kuljetusmatkat ovat viime vuosina kasvaneet ja kiviainesten otto on lisääntynyt. Kiviainesten otto-toiminta muuttaa pysyvästi maisemaa ja aiheuttaa lähiasukkaille toiminnan aikaisia pöly- ja meluhaittoja sekä lisääntyvää raskasta liikennettä. Liikenne aiheuttaa yli 90 % ympäristömeluallistumisesta Uudellamaalla. Altistumista tapahtuu sisäntulo-ten, pääkatujen, vilkkaimpien rataosuuksien ja Helsinki-Vantaan lentoaseman ympäristössä.

4.3 Merkitykselliset ympäristön-suojelutavoitteet sekä suunnitelmat ja ohjelmat, joihin Uusimaa-ohjelma liittyy

Ilmastomuutos

EU:ssa on asetettu tavoitteeksi hiilidioksidipäästöjen leikkaaminen 20 % vuoteen 2020 ja 80 %

vuoteen 2050. Suomen kansallisessa energia- ja ilmastostrategiassa sekä Pääkaupunkiseudun ja Kuumakuntien alueellisissa suunnitelmissa on sama tavoite eli vähentää hiilidioksidipäästöjä 80 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2050 mennessä. Pääkaupunkiseudun ilmastostrategiassa pyritään vähentämään liikenteen kasvihuonekaasupäästöjä asukasta kohden ainakin 20 % vuoteen 2030 mennessä. Kohti hiilineutraalia kuntaa -hankkeen (HINKU) kunnilla (Hanko, Lohja, Raasepori ja Siuntio) on tavoitteena olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Uudenmaan vuoden 2030 ulottuvaan maakuntasuunnitelmaan on kirjattu, että Uusimaa on Suomen ensimmäinen hiilineutraali maakunta. Uudellamaalla on tehty seudullisia ilmastostrategioita, mutta yhtenäinen toimeenpanosuunnitelma puuttuu. Ilmastonmuutokseen liittyvät ympäristönsuojelutavoitteet on otettu kautta linjan huomioon Uusimaa-ohjelman strategisissa valinnoissa.

Vesien- ja merenhoito

Vesienhoidon tavoitteena on koko Euroopassa saavuttaa pintavesien hyvä ekologinen tila vuoteen 2015 mennessä ja pohjavesien hyvä kemiallinen ja määrällinen tila samassa aikataulussa. Uudellamaalle vesiensuojelun tärkeimmät tavoitteet on määritelty Kymijoen-Suomenlahden vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmassa ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi Uudenmaan vesienhoidon toimenpideohjelmassa. Uudellamaalla ei kaikilla alueilla pystytty saavuttamaan vesienhoidon tavoitteita ja suunnitelmissa onkin esitetty syyt, miksi tavoitteisiin osalla alueista ei päästä ja toimenpiteet, joilla tavoitteet saavutetaan näillä alueilla seuraavilla suunnittelukausilla vuosiin 2021 ja 2027 mennessä. Vesienhoitosuunnitelman ja toimenpideohjelmien päivittäminen vuosille 2016-2021 alkoi kesällä 2012.

Merenhoidon tavoitteena on taata terve ja toimiva meriekosysteemi ja saavuttaa meren hyvä tila vuoteen 2020 mennessä. Merenhoidon tavoitteet ja toimenpiteet määritellään parhailaan laadittavassa merenhoitosuunnitelmassa. Meriympäristöön kohdistuvia ihmistoiminnan aiheuttamia paineita on hallittava tavalla, joka mahdollistaa ympäristön hyvän tilan, eikä vaarana ekosysteemien kykyä sopeutua ihmistoiminnasta aiheutuviin muutoksiin. Tavoitteena on, että

vesien virkistyskäyttö on nautittavaa ja kalakannat ovat kestävästi hyödynnettävissä.

Veden suojelua, käyttöä ja vesihuoltoa ajatellen on laadittu alueellisia yleissuunnitelmia ja veden käytön-, hoidon ja suojelun yleissuunnitelmia. Lisäksi on tehty alueellisia tulvasuojelusuunnitelmia sekä selvityksiä virtavesien ja järvien kunnostustarpeesta. Vesienhoitoa ohjaavat myös maakuntasuunnitelma, maakuntakaava ja maakuntaohjelma. Lisäksi eri toimialoille on laadittu omia vesienhoitoon vaikuttavia ohjelmia ja suunnitelmia, kuten alueelliset ympäristöohjelmat, peltoviljelyn suojavyöhykkeiden yleissuunnitelmat, kalataloutta koskevat ohjelmat, alueelliset metsäohjelmat, maaseudun kehittämisohjelmat ja maaseutusuunnitelmat. Vesiä ja merenhoitoa koskevat tavoitteet on otettu huomioon erityisesti Kestävän luonnontalouden toimenpide-ehdotuksissa.

Luonnon monimuotoisuus

Suomi on sitoutunut Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen päätavoitteisiin. Tarkoitus on pysäyttää vuoteen 2020 mennessä biologisen monimuotoisuuden häviäminen maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja kansallisesti. EU:lla on luonnon monimuotoisuutta koskeva EU:n strategia vuoteen 2020 ja Suomella on oma valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategiasta vuosiksi 2012-2020 ”Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi”. Strategia toteuttaa biodiversiteettisopimuksen ja EU:n strategian tavoitteita. Strategia perustuu laajoihin kansallisiin selvityksiin luonnon tilasta ja uhkatekijöistä. Vieraslajien torjuntaa koskevat tavoitteet on asetettu Suomen kansallisessa vieraslajistrategiassa, joka valmistui vuonna 2012. Kestävän luonnontalouden kehittämistoimenpiteet pyrkivät vastaamaan luonnon monimuotoisuutta koskevia tavoitteita.

Jätehuolto ja materiaalitehokkuus

Jätehuollossa tavoitteena on sekä vähentää jätteen kokonaismäärää että nostaa hyötykäyttöastetta. Suomessa jätehuollon tavoitteet on määritelty valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa. Tavoitteiden saavuttamiseksi Uudellamaalla toimitaan Etelä- ja Länsi-Suomen jätesuunnitelman (ELSU) mukaisesti. Suunnitelma ulottuu vuoteen 2020 ja

sen toteutumista tullaan seuraamaan vuosina 2013, 2016 ja 2020. Tavoitteena on vähentää kaatopaikalle menevän jätteen määrää niin, että korkeintaan 10 % jätteistä sijoitetaan kaatopaikalle vuonna 2020. Tämä edellyttää selvää lisäystä jätteen aineena ja energiana hyödyntämisessä. Valtakunnallinen tavoite on 20 %. Kaatopaikkasijoitustavoite 10 % saavutetaan Uudellamaalla todennäköisesti jo vuoden 2014 huhtikuun jälkeen, jolloin Vantaan Energian Långmossebergetin jätevoimala valmistuu.

Valtioneuvoston päätöksellä on kielletty biohajoavan jätteen sijoittaminen kaatopaikoille vuodesta 2016 lähtien. Rakennusjäte sisältää paljon orgaanista ainesta (puu ja paperi, pahvi). Pääosa tästä jätteestä tullaan käyttämään hyödyksi energiana.

Maankäyttö

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) ohjaavat maankäytön suunnittelua ja niiden toteuttamista maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) edellyttämällä tavalla. Tavoitteita on edistettävä maakunnan suunnittelussa, eli maakuntasuunnitelmassa, maakuntaohjelmassa ja maakuntakaavassa. VAT:it tulee ottaa huomioon myös kuntien kaavoituksessa ja valtion viranomaisten toiminnassa. Maakuntakaavan merkitys VATtien toteuttajana on keskeinen. Maakuntakaava konkretisoi VAT maakunnan erityispiirteet huomioon ottaviksi alueidenkäyttöratkaisuksi yhteen sovittaen ne maakunnallisten ja muiden tavoitteiden kanssa. VATteihin on sisällytetty keskeisimmät valtakunnallista ohjausta vaativat tavoitteet, jotka koskevat alue- ja yhdyskuntarakennetta, elinympäristön laatua, yhteysverkostoja, energiahuoltoa, luonto- ja kulttuuriperintöä sekä luonnonvarojen käyttöä. Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaava tulee osaltaan toteuttamaan sekä valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita, että Uusimaa-ohjelmassa esitettyjä toimenpide-ehdotuksia. 4.vaihemaakuntakaavan teemat liittyvät kestäväan kilpailukykyyn ja hyvinvointiin sisältäen mm. logistiikkaan, viherrakenteeseen, elinkeinoihin ja uusiutuvaan energiaan liittyviä tavoitteita.

4.4 Ympäristön kehitys, jos maakuntaohjelmaa ei toteuteta (O+ -vaihtoehto)

Uusimaa-ohjelman teemaryhmät arvioivat SOVA-ryhmän kanssa millaisia vaikutuksia sillä olisi, että Uusimaa-ohjelmaa ei toteutettaisi. Huomioon tulee ottaa se, että toimintaympäristö tulee kehittymään myös Uusimaa-ohjelmasta riippumattomista tekijöistä, kuten ympäristö- ja talous- ja aluepoliittisten päätösten johdosta.

Teemaryhmät arvioivat, että ihmisiin kohdistuvat vaikutukset olisivat ennen kaikkea sosiaalisia. Ihmisten välinen epätasa-arvo, segregaatio sekä syrjäytyminen saattaisivat mahdollisesti lisääntyä. Nuorten koulutukseen pääsyn voisi vaikeutua ja nuorisotyöttömyys kasvaa, koska nuorten sosiaalisen vahvistamisen välineet eivät olisi täysimääräisesti eivätkä tehokkaasti käytössä. Taloudelliset vaikutukset voisivat olla kielteisiä. Talouteen liittyvänä uhkakuvana on se, että Uudenmaan kilpailukyky ja talouskasvu heikkenisivät ja eri alueiden väliset taloudelliset erot syvenisivät.

Teemaryhmien näkemysten mukaan liikenteeseen liittyvät haitat (ruuhkat ja päästöt) kasvaisivat, kun liikenteen lisääntymisen haittavaikutuksia ei pyritäisi hillitsemään tai liikkumistapoja ohjaamaan. Aluerakenteen oletetaan hajaantuvan, virkistysalueiden kutistuvan, luonnon monimuotoisuuden vähenevän ja uusien lajien uhanalaistuvan. Ilmastomuutoksen pelätään etenevän, jos jumiudutaan vanhaan eikä vahvisteta ilmastoyhteistyötä ja kehitetä esimerkiksi uusiutuvia energialähteitä eikä energiatehokkuutta, eikä cleantechin kehitys etenisi. Teemaryhmien mukaan uhkana voisi olla se, että ympäristö jäisi muun kehittämisen jalkoihin.

Parhaimmillaan ryhmien mukaan Uusimaa-ohjelmalla voitaisiin ohjata kuntien, ELY-keskuksen ja Uudenmaan liiton toimintaa paremmin samaan suuntaan, jolloin voimavarat, toimenpiteet ja hankkeet tukisivat paremmin toinen toisiaan. Jos tehdään hankkeita ja suunnitelmia, pahimmillaan keskenään kilpailevia toimenpiteitä, kukin omalla tahollaan, toiminnan vakuuttavuus jää todennäköisesti vaatimattommaksi.

5. UUSIMAA-OHJELMAN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

5.1 Lähtöoletuksia ja epävarmuustekijöitä

Vaikutusten arvioinnissa on pyritty löytämään toimenpiteiden keskeisimmät ja merkittävimmät vaikutukset. Arvioinnin taso on yleispiirteinen, koska arvioinnin kohdekin on yleispiirteinen ja laaja-alainen. Ohjelmassa ei määritellä toimenpiteille tarkkaa kohdentumista, määrää, toteuttajaa eikä toteuttamistapaa. Ohjelma voi siten toteutua monella eri tavalla, minkä vuoksi arvioinnissa on pysyttävä yleispiirteisellä tasolla arvioiden ohjelman vaikutuksia kokonaisuuden kannalta. Toimeenpanovaiheessa ohjelman konkretisoituessa myös arviointia on mahdollista tarkistaa ja tarkentaa.

Uusimaa-ohjelman vaikutusten arvioinnin lähtökohtana on arvioida vaikutuksia nykytilanteeseen nähden. Uudenmaan toimintaympäristö kehittyä ja muuttuu myös Uusimaa-ohjelmasta

riippumattomista tekijöistä johtuen. Arvioinnissa on keskitytty kuitenkin vain Uusimaa-ohjelman aiheuttamiin mahdollisiin vaikutuksiin. Lisäksi lähtökohtana on arvioida ohjelman toteuttamisvuosille (2014–2017) ajoittuvia vaikutuksia. Lyhyen aikajänteen vuoksi kaikki ohjelman tavoitteet eivät välttämättä ehdi konkretisoitua ohjelmakauden aikana. Tästä syystä joillain toimenpiteellä ei ole arvioitu olevan vaikutuksia, koska ne eivät ehdi tapahtua ohjelmakauden aikana.

Uusimaa-ohjelmassa määriteltyjen toimenpiteiden toteutumiseen ja toteuttamiseen liittyy epävarmuustekijöitä. Merkittävin epävarmuustekijä liittyy käytettäviin resursseihin, joista taloudelliset resurssit ovat toteuttamisen kannalta erityisen merkittäviä. Taloudellinen tilanne voi muuttaa toteuttamistoimenpiteiden vaatimia rahoitusvälineitä. Ohjelman vaikutuksia arvioitaessa ei ole huomioitu mahdollisia taloudellisia heilahduksia

ja Euroopassa vallitsevaa taloudellisesti epävarmaa tilannetta. Vaikutuksia arvioitaessa ei ole otettu myöskään huomioon kuntarakennemuutoksen mahdollisesti aiheuttamia muutoksia. Kunta-rakenneuudistuksen sekä metropolihallinnon toteutuminen ja toimijoiden kyky liittää Uusimaa-ohjelma aluehallinnon uudistuksiin vaikuttavat Uusimaa-ohjelman toteutumiseen ja merkitykseen aluekehityksen välineenä.

5.2 Uusimaa-ohjelman yhteisvaikutukset ja kokonaisvaikutukset

Vaikutusten arvioinnissa on koko Uusimaa-ohjelman valmistelun ajan pyritty johdonmukaisesti arvioimaan vaikutuksia kuuteen eri tekijään: ihmisiin, talouteen, luonnonoloihin ja -varoihin, aluerakenteeseen ja ympäristöön, liikenteeseen sekä ilmastomuutokseen. Kuvassa 6 (seuraavalla sivulla) esitellään arviointimatriisiin koottu Uusimaa-ohjelman vaikutusten arviointi.

Uusimaa-ohjelman merkittävimmät myönteiset yhteisvaikutukset kohdistuvat talouteen, ihmisiin ja ilmastomuutoksen torjuntaan. Vaikutukset luonnonoloihin ja luonnonvaroihin, aluerakenteeseen ja ympäristöön sekä liikenteeseen ovat myös pääosin positiivisia.

Uusimaa-ohjelmalla arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia ihmisiin. Ohjelman strategisilla valinnoilla vaikutetaan erityisen myönteisesti työllisyyteen ja hyvin myönteisesti terveyteen ja elinoloihin. Kasvun mahdollisuuksien sisältämät toimenpiteet tukevat erityisesti koulutuksen ja osaamisen sekä työllisyyden kehittämistä, toimivan arjen toimenpiteet puolestaan terveyden, elinolojen, turvallisuuden ja viihtyvyyden edistämistä tukevia toimenpiteitä.

Uusimaa-ohjelma vaikuttaa hyvin myönteisesti Uudenmaan talouskehitykseen. Ohjelma tukee niin maakunnan kilpailukyvyn, talouskehityksen, vetovoiman, kuin yritystoiminnan kehittymismahdollisuuksia tukevia toimenpiteitä. Kuntatalouteen sekä alueelliseen yhdenvertaisuuteen ohjelmalla voi olla sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia. Kuntataloudelle kielteisiä vaikutuksia syntyy mm. nuorten työllisyyttä ja koulutusta tukevien toimenpiteiden, sekä kotoutumista aiheutuvien toimenpiteiden kustannuksista. Pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna vaikutukset kuntatalouteen voivat olla myönteisiä, mutta Uusimaa-ohjelman

ohjelmakauden aikana arvioidaan olevan enemmän kustannuksia. Alueellista yhdenvertaisuutta edistäisi se, että innovaatiotoiminta toteutuisi ohjelman mukaisesti Uudenmaan kärkikolmiossa sekä seudullisissa kehittämiskeskuksissa.

Vaikutukset luonnonoloihin ja luonnonvaroihin katsotaan olevan pääasiassa myönteisiä lukuun ottamatta Toimivan arjen toimenpiteillä, joilla ei arvioida olevan vaikutuksia luonnonoloihin tai luonnonvaroihin. Tämä johtuu siitä, että näiden toimenpiteiden ei joko katsota vaikuttavan ohjelmakauden aikana, tai sitten toimenpiteet ovat sellaisia, että niitä toteutetaan jo tällä hetkellä, jolloin toimenpiteet eivät aiheuta vaikutuksia nykytilaan nähden. Kasvua idästä- toimenpiteiden kokonaisuuden arvioidaan puolestaan aiheuttavan kielteisiä vaikutuksia luonnonoloihin ja -varoihin. Kielteisten vaikutusten katsotaan syntyvän taloudellisen toiminnan ja matkailun lisääntymisestä sekä liikenteen kasvusta, erityisesti lentoliikenteen kasvusta. Liikenteen ja liikenneyhteyksien vaikutukset voivat olla paikallisia ja ajoittua vain rakentamisen aikaisiin vaikutuksiin, joten mahdolliset kielteiset vaikutukset voivat olla vain paikallisia ja lyhytkestoisia. Toisaalta parempi liikenneverkko voi lisätä liikennettä, ja sitä kautta vaikuttaa pidemmällä aikavälillä. Vaikka toimenpiteiden on tunnistettu aiheuttavan mahdollisia kielteisiä vaikutuksia, jäävät kokonaisvaikutukset kuitenkin myönteisiksi. Cleantechin ja kestävän luonnontalouden strategisten valintojen vaikutukset erityisesti vesien tilaan mutta myös muihin luonnonvaroihin ovat selvästi positiivisia.

Vaikutukset aluerakenteeseen ja ympäristöön ovat kokonaisuudessaan pääasiassa myönteisiä. Myönteisiä vaikutuksia syntyy mm. asumisen ja elinympäristön viihtyvyyttä lisäävillä toimenpiteillä sekä kannustamalla ympäristöviisaisiin elämäntapoihin. Yhdyskuntien eheytymisellä on useita positiivisia vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen ja ilmastomuutoksen hillintään, mm. oman auton käytön tarve vähenee ja joukkoliikenteen käyttö kasvaa. Kaupunkirakenteen täydentymisellä on myös ristiriitaisia vaikutuksia, tiivis rakentaminen heikentää saasteiden läimenemistä ja liikenteen sekä pienpolton haitat vaikuttavat siellä, missä ihmiset oleskelevat. Ilmansaasteille altistumisen vähentämiseksi tarvitaan hyvää maankäytön ja liikenteen suunnittelua, jolla pyritään turvaamaan terveellinen

ympäristö ja estämään ilmanlaadun raja-arvojen ylittyminen. Suunnittelussa tulee varmistaa myös riittävän viherrakenteen ja ekologisten yhteyksien säilyminen. Energiapoliittisiin toimenpiteisiin ja liikenneverkon kehittämiseen liittyy ristiriitaisia vaikutuksia. Kuitenkin viisaaseen ja sujuvaan liikkumiseen ja hiilineutraaliin Uuteenmaahan tähtäävät valinnat vaikuttavat hyvin positiivisesti yhdyskuntarakenteen eheytymiseen.

Vain muutamalla strategisella toimenpiteellä nähdään olevan vaikutuksia liikenteeseen. Nämä toimenpiteet sisältyvät avointen kehitysym-
päristöjen ja älypalveluiden, viisaan ja sujuvan liikenteen sekä viihtyisän asumisen ja elinympäristön toimenpidekokonaisuuksiin. Ristiriitaiset vaikutukset liittyvät liikenteen kasvusta johtuvaan liikenneverkon kuormitukseen ja ruuhkiin. Kokonaisuutta arvioitaessa toimenpiteillä katsotaan kuitenkin olevan pääasiassa myönteisiä vaikutuksia liikenteeseen.

Uudenmaan strategisena tavoitteena on olla vuonna 2050 hiilineutraali maakunta. Strategian toteuttamista ajatellen Uusimaa-ohjelmalla on pääasiassa myönteisiä vaikutuksia. Erityisen myönteisesti vaikuttavat Cleantechin sekä hiilineutraali Uusimaan sisältämät toimenpiteet. Suurimmat sekä kielteiset että myönteiset vaikutukset liittyvät energian käyttöön. Toisaalta edistetään uusiutuvia energioita, mutta toisaalta talouskasvu lisää energian tarvetta. Energian käytön ja uusiutuvien energialähteiden suhteen arvioidaan kuitenkin päädyttävän ilmastomuutoksen torjunnan kannalta myönteiseen lopputulokseen.

Uusimaa-ohjelmalla ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia kansallisten rajojen ulkopuolelle.

5.3 Toimenpiteet suhteessa toimintaympäristön muutoksiin

Uudenmaan kasvu perustuu suurelta osin maahanmuuttoon. Kotouttaminen onkin nostettu tärkeäksi teemaksi. Kotouttamisen lisäksi ohjelma pyrkii integroimaan maahanmuuttajat myös osaksi työelämää, mikä on tärkeää paitsi maahanmuuttajien sopeutumisen, myös Uudenmaan talouskehityksen ja työllisyyden kannalta. Väestönkasvun myötä yhdyskuntarakenne tiivistyy,

mikä aiheuttaa haasteita elinympäristön laatuun ja asumiseen. Elinympäristön ja asumisen viihtyvyyteen ja laatuun on Uusimaa-ohjelmalla etsitty vastauksia nimeämällä toimenpiteisiin mm. MAL-aiesopimuksen mukaiset toimenpiteet sekä edunvalvonnan kautta lisättävä asuntotuotanto. Lisäksi tavoitteena on torjua asuinalueiden segregatiota. Kaiken kaikkiaan erityisesti Toimiva arki-ryhmän strategiset valinnat pureutuvat kasvavan väestön, maahanmuuton, työllisyyden ja asumisen haasteisiin.

Taloudellinen kasvu ja kilpailukyky kansainvälisillä markkinoilla edellyttävät uudenlaista yritystoimintaa ja koulutusta. Kaikissa strategisissa valinnoissa onkin otettu huomioon tavoite lisätä Uudenmaan vetovoimaa ja työllisyyttä, sekä kannustaa vastuulliseen yritystoimintaan, työelämän uudistamiseen ja koulutukseen, sekä näiden hyödyntämiseen. Uudenmaan asemaa liikenteen solmukohtana on pyritty sekä vahvistamaan, että hyödyntämään Uusimaa-ohjelman strategisissa linjauksissa. Toimenpiteillä pyritään lisäämään kaupallista aktiivisuutta sekä idän liiketoimintamahdollisuuksia monin tavoin. Myös liikenteellisiä mahdollisuuksia etelänaapurin suuntaan pyritään kehittämään.

Hiilineutraalia Uttamaata koskevat tavoitteet, uusmaalaisen luonnon tilan säilyttäminen ja parantaminen sekä luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen, edellyttävät tiivistä yhteistyötä monien tahojen kesken. Ympäristöliiketoiminnan edellytysten parantamistoimet edesauttavat ympäristötavoitteiden saavuttamista myös ohjelma-alueella. Pinta- ja pohjavesien suojelua ja käyttöä koskevat ohjelman strategiset valinnat ovat keskeisiä, kun tavoitellaan vesistöjen, pohjavesien ja Itämeren hyvää vesien tilaa. Luonnon monimuotoisuuteen liittyvät ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet turvaavat elinympäristön laatua, luonnon virkistyskäyttömahdollisuuksia ja muita ekosysteemipalveluita, varsinaisia luonnonsuojelutoimenpiteitä ei ohjelmaan sisälly. Luonnonvarojen kestäväan käyttöön tähtää ylijäämämassojen hyödyntäminen, purkumateriaalien uudelleenkäyttö ja elintarvikejätteen synnyn vähentäminen. Jätehuoltoa koskevia tavoitteita ohjelma ei laajemmin sisällä.

5.4 Toimenpiteet suhteessa läpileikkaaviin teemoihin

Uusimaa-ohjelmalle on annettu kolme teemaa, joiden on tarkoitus näyttäytyä jokaisen teemaryhmän strategisissa valinnoissa. Nämä läpäisevät teemat ovat:

- Ihmisten osallisuuden ja voimavarojen vahvistaminen
- Itämeren alueen hyödyntäminen ja haasteet
- Alueellinen erikoistuminen ja yhteistyö

Ihmisten osallisuuden ja voimavarojen vahvistaminen näyttäytyy jokaisen teemaryhmän valinnoissa. Ihmisten osallisuutta on pyritty vahvistamaan paikallisuuden ja lähidemokratian kautta sekä maahanmuuttajien kotouttamiseen

panostamalla. Voimavarojen vahvistamista on tavoiteltu mm. työllisyyden, koulutuksen sekä osallisuuden kautta.

Itämeren alueen hyödyntäminen on saanut teemaryhmissä erilaisia painotuksia. Kasvun mahdollisuuksien strategisissa valinnoissa pyritään tukemaan Rail Baltican toteutumista, ja Kestävä luonnontalous tukee Itämeren tilan parantamistoimenpiteitä. Alueellisella erikoistumisella ja yhteistyöllä pyritään alueen omien vahvuuksien hyödyntämiseen alueen kehittämisessä, mikä tulee näkyviin erityisesti Kasvun mahdollisuuksien strategisissa valinnoissa. Kestävän luonnontalouden valinnoissa korostuvat puolestaan ympäristötietoisuuden ja vastuullisuuden tavoitteet alueellisessa kehittämisessä.

6. UUSIMAA-OHJELMAN TOIMEENPANO JA SEURANTA

Uusimaa-ohjelman toimeenpanosuunnitelmassa määritellään tarkemmin ne toimenpiteet joilla Uusimaa-ohjelman mukaisia tavoitteita ja linjauksia toteutetaan. Toimeenpanosuunnitelmassa esitetyjä toimenpiteitä tarkistetaan vuosittain. Tarkistuksen yhteydessä voidaan seurata ohjelman toteutumista ja vaikutuksia mm. kilpailukykyyn, työllisyyteen ja elinympäristön laatuun strategisten valintojen, käynnistettyjen toimenpiteiden ja

saavutettujen tulosten perusteella. Maakunnan kehitystä seurataan noin 20 hyvinvointia, taloutta ja ympäristön tilaa kuvaavan muuttujan avulla, jotka kootaan yhdeksi GPI-indikaattoriksi. Toimeenpanosuunnitelmassa esitettyjen kärkihankekokonaisuuksien vaikutuksia ja tuloksia arvioidaan hanketasolla. Toimeenpanosuunnitelman toteutumisen seurannassa käytetään taulukossa 1. esitettyjä mittareita.

Taulukko 1. Maakuntaohjelmien 2014-2017 seurannassa käytettävät mittarit

	MITTARIT	LÄHDE
Muuttoliike ja väestö	Väkiluku ja väestön muutos	Tilastokeskuksen tietokannat
	Nettomuutto maassamuuton ja maahanmuuton osalta	
	Luonnollinen väestönkasvu	
	Vanhushuoltosuhte 2010, 2015, 2020 ja 2025	
Kilpailukyky	BKT/asukas	Tilastokeskuksen tietokannat sekä TEM:n TOL-online tietokanta
	Liikevaihdon kasvu	
	Aloittaneet/lopettaneet yritykset	
	Kasvuyritysten määrä	
	Viennin osuus tuotannosta	
	Väestön tulotaso henkilöä kohden	
	GPI*	Uudenmaan liitto ja Uudenmaan ELY-keskus
Talouden tasapaino	Kuntien vuosikate €/asukas	Tilastokeskuksen tietokannat
	Valtion menot maakunnittain asukasta kohden	
Työllisyys	Työttömyysaste ja työllisyysaste	Tilastokeskuksen tietokannat
	Nuorten työttömyys	
	Pitkäaikaistyöttömyys	
	Työpaikkojen ja työvoiman määrä	
Alueen sisäiset erot	Tulotason keskihajonta maakunnan kunnissa	Tilastokeskuksen tietokannat
	Väestön ikärakenteen keskihajonta maakunnan kunnissa (yli 65-vuotiaiden osuus)	
Osaaminen	Tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä (koulutustason mukaan)	Tilastokeskuksen tietokannat
	Peruskoulun jälkeistä tutkintoa vaikka olevat 25-29 vuotiaista	
	Kolmen suurimman toimialan osuus työpaikoista	
	Julkisen sektorin osuus työpaikoista	
Elinympäristön laatu ja aluerakenne	Väestön määrän muutos erityyppisillä alueilla	Tilastokeskuksen tietokannat
	Uusiutuvan energian osuus energiankulutuksesta	
	Teollisuuden ja yhdyskuntien fosfori- ja typpikuormitus vesistöihin.	
	Hiilidioksidipäästöt*	HSY

* erillisselvitys

7. YHTEENVETO

Uusimaa-ohjelman merkittävimmät myönteiset yhteisvaikutukset kohdistuvat talouteen, ihmisiin ja ilmastomuutoksen torjuntaan. Vaikutukset luonnonoloihin ja luonnonvaroihin, aluerakenteeseen ja ympäristöön sekä liikenteeseen ovat myös pääosin positiivisia.

Ohjelman strategisilla valinnoilla vaikutetaan myönteisesti työllisyyteen, terveyteen ja elinoloihin. Ohjelma tukee niin maakunnan kilpailukykyä, talouskehityksen, vetovoiman, kuin yritystoiminnan kehittymismahdollisuuksia edistäviä toimenpiteitä. Alueelliseen yhdenvertaisuuteen liittyvät ristiriitaiset vaikutukset talouteen syntyvät siitä, että osa ohjelman toimenpiteistä oletetaan kohdistuvan vain osaan maakunnan alueista.

Uudenmaan strategisena tavoitteena on olla vuonna 2050 hiilineutraali maakunta. Strategian toteuttamista ajatellen Uusimaa-ohjelmalla on pääasiassa myönteisiä vaikutuksia. Erityisen myönteisesti vaikuttavat Cleantechin sekä hiilineutraali Uusimaan sisältämät toimenpiteet. Suurimmat sekä kielteiset että myönteiset vaikutukset liittyvät energian käyttöön. Toisaalta edistetään uusiutuvia energioita, mutta toisaalta talouskasvu lisää energian tarvetta. Energian käytön ja uusiutuvien energialähteiden suhteen arvioidaan kui-

tenkin päädyttävän ilmastomuutoksen torjunnan kannalta myönteiseen lopputulokseen.

Ympäristöliiketoiminnan edellytysten parantamistoimet edesauttavat ympäristötavoitteiden saavuttamista myös ohjelma-alueella. Pinta- ja pohjavesien suojelua ja käyttöä koskevat ohjelman strategiset valinnat ovat keskeisiä, kun tavoitellaan vesistöjen, pohjavesien ja Itämeren hyvää vesien tilaa. Luonnon monimuotoisuuteen liittyvät ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet turvaavat elinympäristön laatua, luonnon virkistyskäyttömahdollisuuksia ja muita ekosysteemipalveluita, varsinaisia luonnonsuojelutoimenpiteitä ei ohjelmaan sisälly.

Hiilineutraali Uusimaa on ohjelman keskeinen tavoite ja siihen suoraan tähtäävien toimien lisäksi ohjelmassa esitetään tavoitetta konkretisoivan toimenpideohjelman, tiekartan, laatimista. Uusimaaohjelma sitoo aiempaa maakuntaohjelmaa kiinteämmin yhteen maakuntasuunnittelun ja -kaavoituksen. Strategiset valinnat ohjaavat yhdyskuntarakenteen ja liikenteen ratkaisuja. Esiin on nostettu mm. maakunnallinen viherstrategia. Ympäristöviisaiden elintapojen kautta on mahdollista vaikuttaa myös ohjelmaan sisältymättömien valtakunnallisten tavoitteiden saavuttamiseen.

LIITE 1.

UUSIMAA-OHJELMAN AIKANA KÄYDYT SIDOSRYHMÄTILAISUUDET

10.12.2012 Maakuntahallitus
29.1.2013 Ympäristövastuualueen johtoryhmä
14.2. Maahanmuuttoasiain toimikunta
15.2. Koulutuksen asiantuntijaryhmä
27.2. Uudenmaan ilmastoyhteistyöryhmä
27.–28.2. ELY-strategiapäivät
4.3. Maakuntahallitus ja MYR
15.3. Ympäristövastuualueen henkilöstöinfo
20.3. Uudenmaan kuntien kulttuurivastaavat
25.3. Uusimaa-ohjelman Kick off
17.4. Uudenmaan ilmastoyhteistyöryhmän työpaja
18.4. Elinkeinoryhmä
19.4. Maahanmuuttoasian toimikunta
25.4. Oske -ohjelmajohtajat
26.4. ELY-keskuksen ympäristötyöpaja
14.5. Cleantech-työpaja
17.5. Logistiikan työpaja
21.5. KENK
24.5. ASIAA-hankkeen ohjausryhmä
28.5. Kuntajohtajat
3.6. MYR ja ELY neuvottelukunta
5.6. Maakuntahallitus ja -valtuusto
6.–7.6. ELY strategiapäivät
18.6. Uudenmaan ilmastoyhteistyöryhmä
13.8. Pks-elinkeino
13.8. Suunnittelijaryhmä
19.8. MYRS
20.8. Yrityssektori
23.8. KasvuKraft
26.8. MYR
28.8. KUUMA KIKY Jory
4.9. Kuntajoht. valm.siht.
12.9. Elinkeinoryhmä
12.9. Liikenneryhmä
13.9. Pks-koordinaatio
16.9. Maakuntahallitus
17.9. Vaihemaaakuntakaavan elinkeinoasiantuntijat
19.9. Itä-Uusimaa
20.9. MYR sparraus
20.9. Rattailla-hankkeen ohjausryhmä
24.9. ELY-strategiapäivät
26.9. Kuuma johtokunta
27.9. MYRS
1.10. Uudenmaan ilmastoyhteistyöryhmä
3.10. KasvuKraft
4.10. MYR ja ELY neuvottelukunta
7.10. Koulutuksen asiantuntijaryhmä
9.10. Pks-elinkeino
10.10. OSKE-ohjelmajohtajat
11.10. ELY ja TE -strategiapäivät
14.10. Maakuntahallitus

Uudenmaan liitto // Nylands förbund
Uusimaa Regional Council // Helsinki-Uusimaa Region

Esterinportti 2 B • 00240 Helsinki • Finland
+358 9 4767 411 • toimisto@uudenmaanliitto.fi • uudenmaanliitto.fi